# Onverwachte gasten en goede gastheren: sociale verantwoording, beleid en seksuele en voortplantingsgezondheid van jongeren in het vluchtelingenkamp Kyaka II in Oeganda

***Mugisha Jimmy Maguru***
**Promovendus**

## SAMENVATTING

Dit proefschrift gaat over de wijze waarop gevluchte jongeren de dienstverlening op het gebied van seksuele en voortplantingsgezondheid (SVG) in vluchtelingenkamp Kyaka II ervaren, en over de wijze waarop processen van sociale verantwoording van invloed zijn op de toegang tot en het management van deze diensten. Met een etnografische benadering, die verder gaat dan analyses op institutioneel en beleidsniveau, is onderzocht hoe gevluchte jongeren de bestuurlijke regelingen die hun dagelijks leven bepalen zelf opvatten en ervaren, en hoe zij ermee omgaan en erop reageren. Het doel was om zo een bijdrage te leveren aan het bredere debat over vluchtelingenmanagement, jeugdparticipatie, sociale verantwoording en SVG in een humanitaire setting.

De resultaten laten zien dat SVG-dienstverlening niet simpelweg kan worden opgevat als een technische manier om gezondheidsvoorzieningen, -artikelen, -informatie of -programma's aan te bieden. Integendeel, de toegang tot SVG-dienstverlening is ingebed in bredere bestuurlijke processen die worden bepaald door machtsverhoudingen, sociale normen, institutionele regelingen en verantwoordingswijzen. Uit het onderzoek blijkt dat er ondanks het internationaal geprezen Oegandese beleidskader voor vluchtelingen een aanzienlijke kloof gaapt tussen beleidsvoornemens en de werkelijkheid. Dit geldt vooral voor gevluchte jongeren die gebruik willen maken van diensten en willen deelnemen aan besluitvormingsprocessen.

Dit proefschrift levert een essentiële bijdrage door de kritische analyse van het dominante narratief van Oeganda als 'goede gastheer' voor vluchtelingen. Hoewel het Oegandese vluchtelingenbeleid onbetwist voorziet in bescherming en kansen, blijkt uit de ervaringen van gevluchte jongeren dat juridische inclusie nog geen werkelijke inclusie betekent. Gevluchte jongeren hebben nog steeds te maken met uitdagingen door armoede, afnemende humanitaire hulp, beperkte middelen van bestaan, schaarste en beperkte participatiemogelijkheden. Hun ervaringen wijzen erop dat vluchtelingenbeleid niet alleen moet worden beoordeeld op basis van beleidskaders en institutionele resultaten, maar ook aan de hand van de dagelijkse werkelijkheid van de mensen die leven binnen deze stelsels.

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat gevluchte jongeren noch passieve slachtoffers, noch simpelweg veerkrachtige overlevenden zijn. Ze zijn daarentegen actieve sociale actoren die voortdurend schipperen tussen mogelijkheden en beperkingen binnen een complexe humanitaire omgeving. In hun rollen als leraar van hun medevluchtelingen, jeugdleider, aanjager, vrijwilliger uit de gemeenschap en pleitbezorger, dragen gevluchte jongeren bij aan dienstverlening, het delen van informatie en mobiliseren van de gemeenschap. Tegelijkertijd wordt hun optreden bepaald door bredere structuren van macht, ongelijkheid en afhankelijkheid. Deze bevindingen ontkrachten simplistische voorstellingen van gevluchte jongeren en hieruit blijkt dat hun bijdrage aan humanitair bestuur meer erkenning verdient.

Een andere belangrijke bevinding betreft de verschillende manieren waarop gevluchte jongeren hun stem laten horen. Jongeren blijken verschillende strategieën te hanteren om invloed uit te oefenen op SVG-management. Ze doen dit middels formele participatiestructuren, jeugdleiderschap, netwerken voor onderwijs aan medevluchtelingen, collectieve actie, digitale platforms, informele sociale netwerken en creatieve vormen van communicatie zoals muziek, dans en toneel. Deze bevindingen zijn in strijd met aannamen dat gevluchte jongeren geen stem hebben. Ze blijken juist actief op zoek te gaan naar mogelijkheden om hun stempel te drukken op de stelsels die hun leven beïnvloeden. Het onderzoek wijst er echter ook op dat een stem hebben niet hetzelfde is als invloed hebben. Mogelijkheden om zich te uiten gaan vaak gepaard met een beperkte respons. Dit roept belangrijke vragen op over de effectiviteit van bestaande participatie- en verantwoordingsmechanismen.

De belangrijkste theoretische bijdrage van dit proefschrift is misschien wel de introductie van het begrip relationele verantwoording als herformulering van sociale verantwoording binnen een humanitaire setting. De resultaten geven aan dat verantwoording in vluchtelingenkampen niet eenvoudigweg een kwestie is van formele feedbackmechanismen of institutionele procedures, maar ontstaat uit relaties die worden gekenmerkt door vertrouwen, wederkerigheid, afhankelijkheid, onderhandeling, verplichting en machtsongelijkheid. Gevluchte jongeren zijn vaak afhankelijk van dezelfde instellingen die hen verantwoording schuldig zijn. Dit schept omstandigheden waarin het uiten van kritiek en klachten riskant geacht kan worden. Daarom wordt verantwoording ervaren als een sociaal onderhandeld proces in plaats van als een eenduidige institutionele regeling.

Dit proefschrift wijst ook op de belangrijke rol die machtsrelaties op basis van gender en generaties spelen bij de wijze waarop het management van SVG-dienstverlening wordt ervaren. De resultaten laten zien dat stilte van gevluchte jongeren wordt ingegeven door sociale normen, institutionele gebruiken en machtsongelijkheid, en niet door een gebrek aan interesse of bewustzijn. Vooral jonge vrouwen hebben te maken met diverse en onderling samenhangende hindernissen die hun participatie, mobiliteit, toegang tot informatie, en hun voortplantingsautonomie beperken. Tegelijkertijd vormt jeugdigheid op zichzelf een uitsluitingscategorie. Gevluchte jongeren zijn vaak vertegenwoordigd in bestuurlijke processen zonder de kans te krijgen om invloed uit te oefenen.

Als geheel blijkt uit de resultaten dat het verbeteren van de SVG van gevluchte jongeren in essentie een bestuurlijke uitdaging is. Investeringen in gezondheidszorginfrastructuur, materialen, personeel en programmering blijven belangrijk, maar volstaan niet om de structurele obstakels die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen weg te nemen. De machtsverhoudingen die van invloed zijn op participatie, verantwoording en toegang tot dienstverlening moeten ook worden getransformeerd. Als deze onderliggende dynamiek wordt genegeerd, bestaat het risico dat inspanningen om de dienstverlening te verbeteren slechts symptoombestrijding zijn, zonder de oorzaken aan te pakken.

Uiteindelijk wordt in dit proefschrift gepleit voor een andere kijk op gevluchte jongeren in het humanitaire bestuur. Gevluchte jongeren moeten niet slechts worden gezien als ontvangers van humanitaire hulp, noch uitsluitend als doelgroep voor bescherming en interventie. In plaats daarvan verdienen ze erkenning als rechthebbenden, producenten van kennis, actoren binnen de gemeenschap, en legitieme deelnemers aan bestuurlijke processen. Hun ervaringen zijn essentieel om het functioneren van humanitaire stelsels te begrijpen, en belichten mogelijkheden om inclusievere, beter op de behoeften afgestemde en meer verantwoorde benaderingen voor SVG-dienstverlening te ontwikkelen.